

IN MEMORIAM J. H. JAGER GERLINGS

Op 20 juni 1961 is op 84-jarige leeftijd overleden Professor Jager Gerlings, die gedurende bijna een halve eeuw in de Nederlandse bosbouw een voor-aanstaande plaats heeft ingenomen.

Johannes Hendrik Jager Gerlings werd op 10 december 1876 te Haarlem geboren en bezocht aldaar en nadien te Wageningen de H.B.S. In 1894 werd hij ingeschreven aan de toenmalige Rijkslandbouwschool te Wageningen, waar hij in 1897 het diploma Bosbouwkundige verwierf. Hij heeft zijn studie voortgezet aan de universiteit te München en was praktisch werkzaam op verschillende bosbedrijven in Nederland, Saksen en Pruisen. In 1899 sloot hij zijn studie af met het behalen van de acte Middelbaar Onderwijs Houtteelt.

Op 1 augustus 1899 werd hij als tijdelijk ambtenaar toegevoegd aan de toenmalige inspecteur der Staatsbossen en Ontginningen, waarna op 1 juli 1902 zijn benoeming volgde tot houtvester in de houtvesterij „Kootwijk”.

Jager Gerlings heeft hier het door de Nederlandsche Heidemaatschappij begonnen werk van de bebossing van zandverstuivingen voortgezet en praktische onderzoekingen verricht om oplossingen te vinden voor de vele moeilijkheden die zich bij deze bebossingen voordeden. In enkele vlugschriften en tijdschriftartikelen heeft hij hierover geschreven. In deze periode heeft Jager Gerlings ook uitbreiding en afronding van het Staatsbezit in de omgeving van Kootwijk kunnen bevorderen: hij was o.a. lid van de Commissie Gerechtelijke Verdeling op grond van de Markenwet.

Reeds in 1900 heeft Jager Gerlings medewerking verleend aan de opleiding van middelbaar bosbouwtechnisch personeel; van 1900 tot 1907 was hij docent aan de cursus voor de opleiding van boswachters en rentmeesters van de Nederlandsche Heidemaatschappij.

Op 1 oktober 1907 volgde zijn benoeming tot houtvester in de houtvesterij „Breda”. Het was in Breda dat Jager Gerlings zich volledig vertrouwd kon maken met de denkbeelden van Van SchermbEEK, die vóór hem in Breda had gewerkt. Wij weten allen hoezeer hij daardoor werd gegrepen en hoe overtuigd hij er van was dat een bos een levensgemeen-

schap is waar een nauw verband bestaat tussen grond, kruidenvegetatie en opstand, waarbij de kennis van de wisselwerkingen tussen deze elementen een eerste eis is.

Door de gestadige uitbreiding van de werkzaamheden van het Staatsbosbeheer en de invoering van de Nood-Boswet in 1917 heeft Jager Gerlings zijn werkzaamheden in de houtvesterij „Breda” reeds vanaf 1916 geleidelijk moeten beëindigen; hij werd op 1 april 1917 benoemd tot adjunct-inspecteur, waarna op 1 januari 1923 zijn benoeming tot inspecteur bij het Staatsbosbedrijf volgde.

Door zijn grote kennis van de Nederlandse bosbouw heeft Jager Gerlings tussen 1917 en 1921 medewerking verleend aan de opleiding van de studenten aan de Landbouwhogeschool bij cursussen, die telkenjare gedurende één maand in Breda werden gegeven.

Tot 1933, dus gedurende 10 jaar heeft Jager Gerlings met de toenmalige directeur Van Dissel en als diens plaatsvervanger de ontwikkeling van het Staatsbosbeheer meegemaakt en in alle werkzaamheden een groot aandeel gehad. Doordat in den beginne alle niet tot het eigenlijke domeinbeheer behorende werkzaamheden veelal onder zijn leiding en dikwijls door hem zelf werden behandeld moesten door het gehele land veel reizen worden gemaakt, waarbij de fiets het onmisbare vervoermiddel was. Zijn medewerkers uit die tijd zullen met respect zijn sportieve fietsprestaties gedenken; tochten van 100 km per dag en meer waren geen zeldzaamheid!

Zijn grootste belangstelling bleef echter uitgaan naar de eigenlijke bosbouw doch, daar hij aanvankelijk als enig inspecteur een veelheid van facetten te verzorgen had, kon hij aan het overleg met de houtvesters over bosbouwkundige vraagstukken minder tijd geven dan hij wel zou hebben gewenst. Toch is zijn invloed groot geweest op de wijze waarop de bebosingswerkzaamheden in Drente door de houtvester Jansen en op de Veluwe door de houtvester Van 't Hoff tot stand zijn gebracht. De school van Van Schermbeek en de ervaringen van Forstmeister Erdmann, waarmee Jager Gerlings veel contacten had, zijn aan deze ontwikkeling niet vreemd.

Het is vooral in de periode dat Jager Gerlings inspecteur bij het Staatsbosbeheer was, dat hij zitting had in veel studie- en adviescommissies. Ik noem als voorbeeld de Commissie van Bijstand van het Rijksbosbouwproefstation, dat in 1919 werd opgericht. Nadat dit proefstation in 1931 uit bezuinigingsoverwegingen werd opgeheven heeft Jager Gerlings met vele anderen gezocht naar mogelijkheden het bosbouwkundig onderzoek weer op gang te brengen. Hij heeft het genoegens gemaakt nog vele jaren, ook na zijn pensionering als hoogleraar zijn grote kennis en ervaring dienstbaar te kunnen maken door zijn lidmaatschap van het bestuur van het Bosbouwproefstation T.N.O. en nadien van de Stichting Bosbouwproefstation „De Dorschkamp”.

Daarnaast heeft hij er veel toe bijgedragen de afzet te bevorderen van het inlandse hardhout, aanvankelijk om concurrentie van tropische houtsoorten te weren. Jarenlang is hij voorzitter geweest van de Commissie inzake de verwerking en het gebruik van inlandse hout; door zijn streven heeft hij mede de grondslag gelegd voor de regelingen die thans zijn tot stand gekomen om tot een goede afzet van het inlandse hout te geraken.

Tegenover hen, die het bos slechts zien als een groen element in het landschap dat in de eerste plaats van betekenis is voor de recreatie stelde

hij steeds dat de houtproductie primair moet zijn om de instandhouding van onze bossen, economisch gezien mogelijk te maken. Een op natuurwetenschappelijke grondslag duurzaam gevoerd bosbedrijf zal immers voldoen aan de eisen, die daaraan uit esthetisch oogpunt worden gesteld.

Het is duidelijk dat ook de wegbeplantingen, die een zo belangrijk deel van onze loofhoutproductie vormen zijn volle aandacht hadden. Ook op dit gebied heeft hij in verschillende commissies zijn deskundige medewerking verleend, b.v. waar het ging over de invloed van het wegdek op de beplantingen of over de vervanging van de door de iepenziekte bedreigde iep door andere houtsoorten.

De waardering voor zijn werk als inspecteur bij het Staatsbosbeheer kwam tot uiting in zijn benoeming tot Officier in de Orde van Oranje Nassau bij Koninklijk Besluit van 27 augustus 1924.

Wij mogen ons gelukkig prijzen dat Jager Gerlings zich, na 34 jaar ambtelijke dienst, nog vele jaren heeft kunnen wijden aan wetenschappelijk werk en de vorming van onze houtvesters.

De opleiding van houtvesters aan de Landbouwhogeschool werd tot 1933 verzorgd door drie hoogleraren met een langdurige ervaring in de tropen. Reeds lang achtte men, vooral van de zijde van de Nederlandse bosbouw een Nederlandse bosbouwer bij deze opleiding noodzakelijk, doch de benoeming van een vierde hoogleraar stuitte af op financiële bezwaren. Toen in 1933 de opvolging van Professor Ham aan de orde kwam kon, mede door een hergroepering van de gedoeerde vakken, een Nederlandse bosbouwer worden benoemd. Met zijn rijke ervaring in de West-Europese- en Nederlandse bosbouw kwam natuurlijk Jager Gerlings voor deze leerstoel in aanmerking. De leeropdracht, waartoe hij op 19 september 1933 werd geroepen luidde: houtteelt en bosbescherming buiten de tropen en de geschiedenis van de bosbouw der gematigde luchtstreken.

In korte tijd heeft Jager Gerlings zich in zijn nieuwe functie ingewerkt en heeft hij aan zijn studenten zijn opvattingen over de bosbouw weten over te dragen. Hij werd daarbij gesteund door zijn uitnemende kennis van de Nederlandse bosbouw. In de herinnering van zijn leerlingen leven dan ook altijd de vele excursies waarop hij het gedoeerde verlevendigde. Zijn opvatting van het bos als levensgemeenschap kwam op elke excursie tot uiting, waarbij hij naast de houtopstand ook steeds de bodem bekeek. Voortbouwende op de ideeën van Van Schermbeek en gesteund door het werk van Erdmann zag hij als eerste taak van de bosbouwer: het maken van bosgrond uit woeste grond, deze verbeteren en verzorgen en door een verantwoorde keuze van houtsoorten en juiste behandeling, het bos als levensgemeenschap in stand houden.

Hoewel zijn hart daarbij dus uitging naar Van Schermbeek en Erdmann gebod de hem kenmerkende grote mate van objectiviteit ook de andere kant, in casu de bemesting niet te vergeten, zoals o.a. blijkt uit de proeven in Kootwijk, in samenwerking met Professor Hudig genomen. Hij bleef echter steeds de bosbouw pionier: eerst de grond tot bosgrond maken en daarna pas denken aan opbrengsten. Zoals van Soest het eens uitdrukte, heeft Jager Gerlings als weinigen begrepen dat het Nederlandse bos als een uiterst gevoelig instrument, fijn moet worden bespeeld.

Met zijn toenmalige assistenten heeft Jager Gerlings bijzondere aandacht besteed aan het herkomstonderzoek van de douglas, dat reeds door

het toenmalige Rijksbosbouwproefstation ter hand was genomen en nadien tot onderwerp van promotie is gekozen door zijn latere assistent ir. B. Veen. Voorts maakte hij studie van de eisen, die gesteld moeten worden aan een bosbouwkundig arboretum. Hierover heeft hij, tezamen met dr. J. van Soest een uitgewerkt plan ontworpen voor een in de Staatsboswachterij „de Vuursche” te stichten arboretum. Helaas kon aan dit plan geen uitvoering worden gegeven.

In zijn boekje „Boschbouw” uitgegeven in Noordduyn's Wetenschappelijke Reeks heeft Jager Gerlings er toe meegewerkt aan belanghebbenden meer inzicht te geven in de bosbouw. Gezien het uitgebreide terrein van de bosbouwwetenschappen is de stof beperkt gebleven tot de verspreiding van de bossen en de bosbouwkundige behandeling daarvan.

Het lag in de lijn dat Jager Gerlings ook gedurende een 5-jarige periode het voorzitterschap van de Nederlandse Bosbouw Vereniging zou bekleden; hij deed dat van 1932—1937. Zijn zeer gedegen inleidingen op de algemene vergaderingen vormen een volledig overzicht over het wel en wee van de bosbouw in die jaren.

Jager Gerlings heeft zich zelf nooit gespaard. Door zijn grote vitaliteit, zijn wil om te werken en zijn doorzettingsvermogen was het hem mogelijk na een periode van gedwongen rust, kort vóór het einde van zijn hoogleraarschap, zich met de linkerhand machineschrijven te leren. Hij publiceerde in deze periode nog de bekende uitgave van onze Vereniging: A. J. van Schermbeek en zijn werk in het vroegere Rentambt „Breda”.

Zijn hulpvaardigheid voor een ieder was zeer groot; geen moeite was hem te veel om een ander in moeilijkheden bij te staan. Het nastreven van eigen belang was hem vreemd en dank zij zijn groot plichtsgevoel voelde hij zich gelukkig als hij kon volbrengen waartoe hij was geroepen. Door deze hoge karaktereigenschappen was Jager Gerlings zeer gezien, niet alleen bij zijn studenten en collega's maar ook bij de velen die met hem in aanraking kwamen. Terecht zeide de directeur van het Staatsbosbeheer, ir. Schenkenberg van Mierop in zijn afscheidswoord op de door zoon overgoten kleine begraafplaats te Blaricum in tegenwoordigheid van vele vrienden en vakgenoten, die hem daar uitgeleide deden: hij was als een open boek, waarin het goed is te lezen.

Wij zullen Jager Gerlings zeer missen, maar hij zal als goed vriend in onze herinnering voortleven.

F. W. Malsch.